

ТРАНСФОРМАЦІЯ МОДЕЛЕЙ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Кувшинова Є. В.

ВСТУП

Повномасштабна війна в Україні, глобальні епідемічні загрози, гуманітарні кризи та зростання соціальної нерівності суттєво трансформували підходи до розвитку систем громадського здоров'я у світі. Громадське здоров'я дедалі більше розглядається не лише як сфера профілактики захворювань чи організації медичної допомоги, а як комплексна система публічного управління, що охоплює питання суспільної безпеки, соціальної стійкості, міжсекторальної взаємодії та кризового реагування¹². Сучасні виклики актуалізували необхідність формування стійких систем громадського здоров'я, здатних забезпечувати безперервність надання послуг, ефективне реагування на кризові ситуації та адаптацію до довготривалих соціальних і гуманітарних викликів³⁴.

Війна в Україні стала одним із найбільш масштабних викликів для системи громадського здоров'я за останні десятиліття. Руйнування медичної інфраструктури, внутрішнє переміщення населення, погіршення доступу до медичної допомоги, зростання потреб у психосоціальній підтримці та гуманітарній допомозі суттєво вплинули на функціонування системи охорони здоров'я⁵. За таких умов особливого значення набули механізми міжсекторальної взаємодії та координації між державними

¹ World Health Organization Regional Office for Europe. Public health services and public health functions within the health system. Copenhagen, 2018. URL: <https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/398d7efa-cd89-4724-9784-f59743f38a8d/content> (дата звернення: 22.05.2026).

² World Health Organization Regional Office for Europe. Essential Public Health Operations. Copenhagen, 2022. URL: <https://iris.who.int/handle/10665/352705> (дата звернення: 22.05.2026).

³ Webster P., Neal K. War and public health // *Journal of Public Health (Oxford)*. 2022. Vol. 44(2). P. 215–216. DOI: 10.1093/pubmed/fdac036.

⁴ World Health Organization. Health systems resilience toolkit: a WHO global public health good to support building and strengthening of sustainable health systems resilience in countries with various contexts. Geneva, 2022. URL: <https://www.who.int/publications/item/9789240048751> (дата звернення: 22.05.2026).

⁵ Zaliska O., Oleshchuk O., Forman R. et al. Health impacts of the Russian invasion in Ukraine: need for global health action // *The Lancet*. 2022. Vol. 399. P. 1450–1452. DOI: 10.1016/S0140-6736(22)00734-8.

інституціями, міжнародними організаціями, органами місцевого самоврядування й організаціями громадянського суспільства. Воєнний контекст продемонстрував, що ефективність реагування на кризові виклики значною мірою залежить від здатності системи громадського здоров'я забезпечувати гнучкість управлінських підходів, партнерську взаємодію та мобілізацію ресурсів^{6 7}.

Трансформація системи громадського здоров'я України відбувається також у контексті євроінтеграційних процесів та адаптації до європейських підходів у сфері публічного управління й охорони здоров'я. Європейський підхід до врядування у сфері громадського здоров'я передбачає посилення міжсекторальної взаємодії, залучення громад до процесів ухвалення рішень, розвиток партнерства між державними та недержавними інституціями, а також впровадження людиноорієнтованих підходів до формування та реалізації політики.^{8,9,10} У межах таких підходів організації громадянського суспільства розглядаються не лише як виконавці окремих програм, а як повноцінні учасники формування та реалізації політики у сфері громадського здоров'я^{11,12}.

Роль організацій громадянського суспільства у сфері громадського здоров'я суттєво посилюється. Вони забезпечують надання послуг для вразливих груп населення, підтримку доступу до медичної допомоги, кризове реагування, гуманітарну підтримку, адвокацію та комунікацію з

⁶World Health Organization. Health systems resilience toolkit: a WHO global public health good to support building and strengthening of sustainable health systems resilience in countries with various contexts. Geneva, 2022. URL: <https://www.who.int/publications/item/9789240048751> (дата звернення: 22.05.2026).

⁷Stepanenko V., Hanquinet L. Civil society under wartime conditions in Ukraine: resilience, solidarity and new forms of civic engagement // *European Societies*. 2024. Vol. 26(2). P. 203–222. DOI: 10.1080/14616696.2023.2297453.

⁸Hafiz O., Sun S., Yin X. et al. Examining the use and application of the WHO integrated people-centred health services framework in research globally: a systematic scoping review // *International Journal of Integrated Care*. 2024. Vol. 24(2). DOI: 10.5334/ijic.7611. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC11049668/> (дата звернення: 22.05.2026).

⁹Про систему громадського здоров'я : Закон України від 06.09.2022 № 2573-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text> (дата звернення: 22.05.2026).

¹⁰Safi M., Bertram M. L., Gulis G. *Assessing delivery of selected public health operations via Essential Public Health Operation Framework* // *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2020. Vol. 17(17). Article 6435. DOI: 10.3390/ijerph17176435.

¹¹Ansell C., Gash A. Collaborative governance in theory and practice // *Journal of Public Administration Research and Theory*. 2008. Vol. 18(4). P. 543–571. DOI: 10.1093/jopart/mum032.

¹²Emerson K., Nabatchi T. *Collaborative Governance Regimes*. Washington, DC : Georgetown University Press, 2015. P. 14–38.

населенням і локальними спільнотами¹³. В умовах війни громадянське суспільство стало одним із ключових чинників підтримки суспільної стійкості, мобілізації ресурсів та забезпечення безперервності допомоги населенню¹⁴.

Попри активний розвиток досліджень у сфері громадського здоров'я, кризового управління та міжсекторальної взаємодії, проблема формування ефективних моделей взаємодії держави та громадянського суспільства в умовах війни та післявоєнного відновлення залишається недостатньо розробленою у сучасному науковому дискурсі. Значна частина досліджень зосереджується або на функціонуванні систем охорони здоров'я, або на питаннях гуманітарного реагування та діяльності громадянського суспільства, тоді як моделі спільної взаємодії у сфері громадського здоров'я в умовах масштабних кризових викликів досліджені фрагментарно. Особливої актуальності набуває аналіз міжнародних моделей взаємодії держави та громадянського суспільства у сфері громадського здоров'я, а також визначення можливостей адаптації таких підходів до українського контексту в умовах війни, післявоєнного відновлення та євроінтеграції.

Метою дослідження є аналіз міжнародних моделей взаємодії держави та громадянського суспільства у сфері громадського здоров'я, а також визначення перспектив адаптації європейських підходів до системи громадського здоров'я України в умовах війни та євроінтеграції.

1. Теоретичні та інституційні засади взаємодії держави та громадянського суспільства у сфері громадського здоров'я

У сучасних умовах громадське здоров'я розглядається не лише як система профілактики захворювань чи санітарного контролю, а як комплексна сфера публічного управління, спрямована на забезпечення безпеки, добробуту та стійкості населення. Всесвітня організація охорони здоров'я визначає громадське здоров'я як науку і практику попередження захворювань, продовження тривалості життя та зміцнення здоров'я шляхом організованих зусиль суспільства¹⁵.

¹³Ansell C., Gash A. Collaborative governance in theory and practice // *Journal of Public Administration Research and Theory*. 2008. Vol. 18(4). P. 543–571. DOI: 10.1093/jopart/mum032.

¹⁴Stepanenko V., Hanquinet L. Civil society under wartime conditions in Ukraine: resilience, solidarity and new forms of civic engagement // *European Societies*. 2024. Vol. 26(2). P. 203–222. DOI: 10.1080/14616696.2023.2297453.

¹⁵World Health Organization Regional Office for Europe. Public health services and public health functions within the health system. Copenhagen, 2018. URL: <https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/398d7efa-cd89-4724-9784-f59743f38a8d/content> (дата звернення: 22.05.2026).

Трансформація концепції громадського здоров'я відбувалася під впливом глобалізаційних процесів, епідемічних загроз, гуманітарних криз, зростання нерівності у сфері доступу до медичних послуг та необхідності реагування на надзвичайні ситуації. Упродовж останніх десятиліть міжнародні організації, насамперед Всесвітня організація охорони здоров'я, поступово змістили акцент від вузької медико-санітарної моделі до міжсекторального підходу, що враховує соціальні детермінанти здоров'я, потребу в координації між різними секторами та участь громад у формуванні політики громадського здоров'я¹⁶.

Суттєвий вплив на розвиток сучасних підходів до громадського здоров'я мали глобальні кризи, зокрема пандемія COVID-19, масштабні гуманітарні катастрофи та воєнні конфлікти. У таких умовах системи охорони здоров'я стикаються не лише з навантаженням на медичну інфраструктуру, а й із порушенням логістики, дефіцитом кадрових ресурсів, внутрішнім переміщенням населення, погіршенням психічного здоров'я та зростанням соціальної вразливості¹⁷. Це зумовлює необхідність формування стійких (resilient) систем громадського здоров'я, здатних адаптуватися до кризових умов та забезпечувати безперервність надання життєво необхідних послуг¹⁸.

Війна в Україні стала одним із найбільш масштабних викликів для системи громадського здоров'я за останні десятиліття. Збройна агресія спричинила руйнування медичної інфраструктури, погіршення доступу населення до медичної допомоги, порушення систем профілактики та епідеміологічного нагляду, а також загострила проблему психічного здоров'я населення¹⁹. У цих умовах особливого значення набувають механізми кризового реагування, міжсекторальної координації та забезпечення стійкості системи громадського здоров'я.

У європейському підході до розвитку системи громадського здоров'я дедалі більшого значення набувають концепції стійкості (resilience), людиноорієнтованих підходів (people-centred approaches) та

¹⁶ World Health Organization Regional Office for Europe. Essential Public Health Operations. Copenhagen, 2022. URL: <https://iris.who.int/handle/10665/352705> (дата звернення: 22.05.2026).

¹⁷ Webster P., Neal K. War and public health // *Journal of Public Health (Oxford)*. 2022. Vol. 44(2). P. 215–216. DOI: 10.1093/pubmed/fdac036.

¹⁸ World Health Organization. Health systems resilience toolkit: a WHO global public health good to support building and strengthening of sustainable health systems resilience in countries with various contexts. Geneva, 2022. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240048751> (дата звернення: 22.05.2026).

¹⁹ Zaliska O., Oleshchuk O., Forman R. et al. Health impacts of the Russian invasion in Ukraine: need for global health action // *The Lancet*. 2022. Vol. 399. P. 1450–1452. DOI: 10.1016/S0140-6736(22)00734-8.

міжсекторального врядування (intersectoral governance)²⁰. Водночас сучасні підходи до врядування у сфері громадського здоров'я орієнтуються на міжсекторальну взаємодію, участь громад та розвиток партнерських моделей взаємодії між державними інституціями, громадами й громадянським суспільством^{21,22}.

Для України трансформація системи громадського здоров'я відбувається одночасно в умовах війни та євроінтеграційних процесів. Прийняття Закону України «Про систему громадського здоров'я» стало важливим етапом наближення національної системи до європейських підходів до управління у сфері охорони здоров'я²³. У свою чергу сучасні виклики потребують подальшого розвитку механізмів міжсекторальної взаємодії, посилення ролі локального рівня реагування та формування більш адаптивної і стійкої системи громадського здоров'я.

Сучасна система громадського здоров'я формується як багаторівнева модель врядування, що поєднує діяльність державних інституцій, органів місцевого самоврядування, міжнародних організацій, професійної спільноти та громадянського суспільства²⁴. У таких умовах ефективність системи громадського здоров'я дедалі більше залежить як від інституційної спроможності держави, так і від здатності забезпечувати координацію між різними рівнями управління та секторами суспільства.

Трансформація підходів до управління у сфері громадського здоров'я значною мірою пов'язана з ускладненням сучасних викликів. Пандемії, гуманітарні кризи, воєнні конфлікти, масова міграція населення та поглиблення соціальної нерівності вимагають від держав переходу від переважно централізованих адміністративних моделей до більш гнучких

²⁰ Hafiz O., Sun S., Yin X. et al. Examining the use and application of the WHO integrated people-centred health services framework in research globally: a systematic scoping review // *International Journal of Integrated Care*. 2024. Vol. 24(2). DOI: 10.5334/ijic.7611. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC11049668/> (дата звернення: 22.05.2026).

²¹ World Health Organization Regional Office for Europe. *Essential Public Health Operations*. Copenhagen, 2022. URL: <https://iris.who.int/handle/10665/352705> (дата звернення: 22.05.2026).

²² Hafiz O., Sun S., Yin X. et al. Examining the use and application of the WHO integrated people-centred health services framework in research globally: a systematic scoping review // *International Journal of Integrated Care*. 2024. Vol. 24(2). DOI: 10.5334/ijic.7611. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC11049668/> (дата звернення: 22.05.2026).

²³ Про систему громадського здоров'я : Закон України від 06.09.2022 № 2573-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text> (дата звернення: 22.05.2026).

²⁴ World Health Organization Regional Office for Europe. *Essential Public Health Operations*. Copenhagen, 2022. URL: <https://iris.who.int/handle/10665/352705> (дата звернення: 22.05.2026).

підходів до врядування, заснованих на партнерстві, міжсекторальній взаємодії та координації між різними секторами²⁵²⁶.

У документах Всесвітньої організації охорони здоров'я врядування у сфері громадського здоров'я (public health governance) розглядається як система управлінських механізмів, що забезпечують стратегічне планування, координацію політики, оцінювання ризиків, реагування на загрози для здоров'я населення та організацію міжсекторальної взаємодії²⁷. Одним із ключових концептуальних підходів у сучасній системі громадського здоров'я є модель Essential Public Health Operations (EPHO), яка визначає базові функції та операційні напрями системи громадського здоров'я²⁸.

Особливістю врядування у сфері громадського здоров'я є його міжсекторальний характер. Саме тому ефективна система громадського здоров'я потребує координації між сферами охорони здоров'я, соціального захисту, освіти, гуманітарного реагування, місцевого розвитку та інформаційної політики²⁹³⁰. У таких умовах дедалі більшого значення набувають механізми координації між державними інституціями, органами місцевого самоврядування, міжнародними партнерами та організаціями громадянського суспільства.

У контексті розвитку сучасних моделей врядування дедалі більшого значення набуває концепція спільного врядування, що передбачає залучення до процесів формування та реалізації політики не лише державних інституцій, а й організацій громадянського суспільства, територіальних громад, професійних асоціацій, наукових установ та

²⁵ Webster P., Neal K. War and public health // *Journal of Public Health (Oxford)*. 2022. Vol. 44(2). P. 215–216. DOI: 10.1093/pubmed/fdac036.

²⁶ Emerson K., Nabatchi T. *Collaborative Governance Regimes*. Washington, DC : Georgetown University Press, 2015. P. 57–80.

²⁷ World Health Organization Regional Office for Europe. *Essential Public Health Operations*. Copenhagen, 2022. URL: <https://iris.who.int/handle/10665/352705> (дата звернення: 22.05.2026).

²⁸ Safi M., Bertram M. L., Gulis G. Assessing delivery of selected public health operations via Essential Public Health Operation Framework // *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2020. Vol. 17(17). Article 6435. DOI: 10.3390/ijerph17176435.

²⁹ World Health Organization Regional Office for Europe. *Essential Public Health Operations*. Copenhagen, 2022. URL: <https://iris.who.int/handle/10665/352705> (дата звернення: 22.05.2026).

³⁰ Emerson K., Nabatchi T. *Collaborative Governance Regimes*. Washington, DC : Georgetown University Press, 2015. P. 57–80.

міжнародних партнерів³¹³². Такий підхід орієнтований на спільне вироблення управлінських рішень, координацію дій різних акторів та формування партнерських моделей взаємодії у сфері громадського здоров'я.

Для сфери громадського здоров'я спільне врядування має особливе значення, оскільки значна частина послуг, пов'язаних із профілактикою захворювань, роботою з вразливими групами населення, гуманітарним реагуванням та інформаційною підтримкою, реалізується через взаємодію державних структур, організацій громадянського суспільства та локальних спільнот³³. У таких умовах організації громадянського суспільства виконують не лише сервісну функцію, а й беруть участь у процесах оцінювання потреб населення, комунікації з громадами та формування політики у сфері громадського здоров'я.

Важливим елементом врядування у сфері громадського здоров'я є також багаторівневе врядування (multi-level governance), що передбачає розподіл повноважень і координацію між національним, регіональним та місцевим рівнями управління³⁴. Такий підхід сприяє підвищенню адаптивності системи громадського здоров'я, розвитку локальних механізмів реагування та більш ефективному врахуванню потреб населення на рівні територіальних громад.

Європейський підхід до розвитку системи громадського здоров'я базується на розумінні здоров'я як складової сталого розвитку, соціальної стабільності та безпеки держави. У межах цієї концепції система громадського здоров'я розглядається не лише як сукупність медичних інституцій, а як багаторівнева система врядування, що поєднує державну політику, інституційну спроможність, міжсекторальну координацію, участь громадянського суспільства та механізми оцінювання результативності управлінських рішень³⁵.

Важливим напрямом трансформації української системи громадського здоров'я є її адаптація до європейських стандартів

³¹ Ansell C., Gash A. Collaborative governance in theory and practice // *Journal of Public Administration Research and Theory*. 2008. Vol. 18(4). P. 543–571. DOI: 10.1093/jopart/mum032.

³² Emerson K., Nabatchi T. *Collaborative Governance Regimes*. Washington, DC : Georgetown University Press, 2015. P. 57–80.

³³ Stepanenko V., Hanquinet L. Civil society under wartime conditions in Ukraine: resilience, solidarity and new forms of civic engagement // *European Societies*. 2024. Vol. 26(2). P. 203–222. DOI: 10.1080/14616696.2023.2297453.

³⁴ Emerson K., Nabatchi T. *Collaborative Governance Regimes*. Washington, DC : Georgetown University Press, 2015. P. 57–80.

³⁵ Гурочкіна В. В., Слободянюк Н. О. Механізми реалізації державної політики охорони здоров'я України в умовах європейської інтеграції // *Київський економічний науковий журнал*. 2025. № 10. С. 141–145. DOI: 10.32782/2786-765X/2025-10-18.

врядування та інтеграція до загальноєвропейського простору охорони здоров'я. У цьому контексті євроінтеграція передбачає не лише нормативне наближення до стандартів Європейського Союзу, а й модернізацію механізмів державної політики, зокрема правових, організаційних, фінансових, кадрових, інформаційних та координаційних інструментів управління системою охорони здоров'я³⁶.

Суттєве значення для України має формування публічної політики у сфері громадського здоров'я в умовах євроінтеграційних викликів. Такий підхід акцентує увагу на необхідності переходу від фрагментованого реагування на окремі проблеми здоров'я до цілісної моделі публічного управління, що враховує профілактику, соціальні детермінанти здоров'я, міжвідомчу взаємодію, готовність до криз та участь громад у прийнятті рішень³⁷.

У сучасній європейській практиці врядування у сфері громадського здоров'я значна увага приділяється принципам субсидіарності, участі, прозорості, підзвітності та міжсекторальної взаємодії. Принцип субсидіарності передбачає розподіл повноважень між різними рівнями управління та прийняття рішень на максимально наближеному до потреб громади рівні. Натомість партисипативне врядування (*participatory governance*) акцентує увагу на залученні громадянського суспільства, професійних спільнот, територіальних громад та людей, на яких безпосередньо впливають управлінські рішення, до процесів формування, реалізації та оцінювання політики³⁸³⁹. Досвід Польщі також демонструє важливість поєднання децентралізації, міжсекторальної координації та активної участі громадянського суспільства у розвитку системи громадського здоров'я в умовах європейської інтеграції⁴⁰⁴¹.

³⁶ Гурочкіна В. В., Слободянюк Н. О. Механізми реалізації державної політики охорони здоров'я України в умовах європейської інтеграції // Київський економічний науковий журнал. 2025. № 10. С. 141–145. DOI: 10.32782/2786-765X/2025-10-18.

³⁷ Мацик В. Публічна політика охорони громадського здоров'я України в умовах євроінтеграційних викликів // Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. 2023. № 2. С. 357–362. DOI: 10.31891/2307-5740-2023-316-2-56.

³⁸ European Commission. EU4Health Programme 2021–2027: A Vision for a Healthier European Union. Brussels, 2021. URL: <https://health.ec.europa.eu> (дата звернення: 22.05.2026).

³⁹ Mavee S. E. A. The Relevance of Civil Society Participation in Democratic Governance // *Administratio Publica*. 2022. Vol. 30(3). P. 171–191.

⁴⁰ Гурочкіна В. В., Слободянюк Н. О. Механізми реалізації державної політики охорони здоров'я України в умовах європейської інтеграції // Київський економічний науковий журнал. 2025. № 10. С. 141–145. DOI: 10.32782/2786-765X/2025-10-18.

⁴¹ European Commission. EU4Health Programme 2021–2027: A Vision for a Healthier European Union. Brussels, 2021. URL: <https://health.ec.europa.eu> (дата звернення: 22.05.2026).

Європейські підходи також ґрунтуються на розвитку людиноорієнтованих систем охорони здоров'я, орієнтованих на потреби людини та громади. Така модель передбачає інтеграцію медичних, соціальних, психологічних та інформаційних компонентів підтримки населення, а також розвиток механізмів міжсекторальної взаємодії⁴². У цих умовах громадське здоров'я перестає бути виключно сферою відповідальності держави та формується як система спільного врядування із широким залученням різних стейкхолдерів.

Особливого значення в європейському підході набувають механізми моніторингу, оцінювання результативності політики та використання даних для формування управлінських рішень. Такий підхід забезпечує перехід від адміністративно орієнтованої моделі управління до врядування, заснованого на доказах (evidence-based governance), у межах якого політика у сфері громадського здоров'я формується на основі даних, моніторингу та оцінювання результатів⁴³⁴⁴.

Важливим елементом європейської моделі врядування у сфері громадського здоров'я є інституціоналізована участь організацій громадянського суспільства. У багатьох країнах Європейського Союзу неурядові організації виконують функції, пов'язані з профілактикою захворювань, роботою з вразливими групами населення, кризовим реагуванням, інформаційною підтримкою, психосоціальним супроводом та адвокацією у сфері охорони здоров'я⁴⁵⁴⁶. При цьому взаємодія держави та громадянського суспільства дедалі більше набуває ознак інституційного партнерства, що включає механізми спільного планування, координації, фінансування та оцінювання результатів програм громадського здоров'я⁴⁷.

⁴² Hafiz O., Sun S., Yin X. et al. Examining the use and application of the WHO integrated people-centred health services framework in research globally: a systematic scoping review // *International Journal of Integrated Care*. 2024. Vol. 24(2). DOI: 10.5334/ijic.7611. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC11049668/> (дата звернення: 22.05.2026).

⁴³ Гурочкіна В. В., Слободянюк Н. О. Механізми реалізації державної політики охорони здоров'я України в умовах європейської інтеграції // *Київський економічний науковий журнал*. 2025. № 10. С. 141–145. DOI: 10.32782/2786-765X/2025-10-18.

⁴⁴ Мацик В. Публічна політика охорони громадського здоров'я України в умовах євроінтеграційних викликів // *Вісник Хмельницького національного університету*. Серія: Економічні науки. 2023. № 2. С. 357–362. DOI: 10.31891/2307-5740-2023-316-2-56.

⁴⁵ Yatsenko A., Tkeshelashvili I., Hurak I. NGOs' Development in Ukraine and Georgia: Social and Political Dimensions // *Przegląd Europejski*. 2022. No. 1. P. 168–171.

⁴⁶ European Commission. EU4Health Programme 2021–2027: A Vision for a Healthier European Union. Brussels, 2021. URL: <https://health.ec.europa.eu> (дата звернення: 22.05.2026).

⁴⁷ Emerson K., Nabatchi T. Collaborative Governance Regimes. Washington, DC : Georgetown University Press, 2015. P. 57–80.

Для України інтеграція європейських підходів до врядування у сфері громадського здоров'я є особливо актуальною в умовах війни та післявоєнного відновлення. Воєнні виклики продемонстрували необхідність розвитку гнучких моделей врядування, здатних забезпечувати координацію між різними секторами, швидке реагування на кризові ситуації та залучення додаткових ресурсів через партнерство з громадянським суспільством і міжнародними організаціями⁴⁸. У цих умовах принципи партисипативного врядування, багаторівневого врядування та спільного врядування можуть стати важливою основою для подальшої трансформації системи громадського здоров'я України^{49,50}.

У сучасних системах громадського здоров'я організації громадянського суспільства дедалі частіше розглядаються не лише як виконавці окремих соціальних чи гуманітарних програм, а як повноцінні суб'єкти врядування у сфері громадського здоров'я, залучені до процесів формування, реалізації та оцінювання політики у сфері охорони здоров'я^{51,52}. Така трансформація ролі організацій громадянського суспільства є результатом зміни підходів до публічного управління, у межах яких ефективно реагування на складні суспільні виклики потребує міжсекторальної взаємодії, спільного врядування та широкого залучення різних груп стейкхолдерів⁵³.

У традиційних адміністративних моделях організації громадянського суспільства переважно виконували допоміжну або консультативну функцію. При цьому сучасні підходи до врядування передбачають їхню активну участь у процесах спільного вироблення рішень, формуванні політики, адвокації, мобілізації ресурсів, антикризовій діяльності та забезпеченні доступу до послуг для вразливих груп населення⁵⁴. У таких умовах громадянське суспільство стає важливим елементом

⁴⁸ Stepanenko V., Hanquinet L. Civil society under wartime conditions in Ukraine: resilience, solidarity and new forms of civic engagement // *European Societies*. 2024. Vol. 26(2). P. 203–222. DOI: 10.1080/14616696.2023.2297453.

⁴⁹ Emerson K., Nabatchi T. *Collaborative Governance Regimes*. Washington, DC : Georgetown University Press, 2015. P. 57–80.

⁵⁰ European Commission. *EU4Health Programme 2021–2027: A Vision for a Healthier European Union*. Brussels, 2021. URL: <https://health.ec.europa.eu> (дата звернення: 22.05.2026).

⁵¹ Yatsenko A., Tkeshelashvili I., Hurak I. NGOs' Development in Ukraine and Georgia: Social and Political Dimensions // *Przegląd Europejski*. 2022. No. 1. P. 168–171.

⁵² Emerson K., Nabatchi T. *Collaborative Governance Regimes*. Washington, DC : Georgetown University Press, 2015. P. 14–38.

⁵³ Emerson K., Nabatchi T. *Collaborative Governance Regimes*. Washington, DC : Georgetown University Press, 2015. P. 57–80.

⁵⁴ Mavee S. E. A. The Relevance of Civil Society Participation in Democratic Governance // *Administratio Publica*. 2022. Vol. 30(3). P. 171–180.

інституційної стійкості системи громадського здоров'я та одним із механізмів її адаптації до кризових умов.

Сучасні наукові підходи розглядають організації громадянського суспільства не лише як постачальників окремих послуг, а як повноправних учасників процесів спільного врядування, які залучаються до стратегічного планування, формування політики, оцінювання ефективності програм та координації реагування на надзвичайні ситуації⁵⁵. Така трансформація відображає загальну еволюцію публічного управління – від ієрархічних адміністративних систем до мережових форм взаємодії, що ґрунтуються на партнерстві, взаємній відповідальності та горизонтальній координації між державними й недержавними суб'єктами.

Концепція партисипативного врядування передбачає залучення громадянського суспільства до процесів публічного управління як одного з інструментів підвищення прозорості, підзвітності та ефективності державної політики⁵⁶. У демократичних системах участь громадянського суспільства розглядається не лише як форма громадського представництва, а і як механізм формування довіри між державою та суспільством, посилення інституційної легітимності та врахування потреб різних соціальних груп у процесі прийняття управлінських рішень. У таких умовах довіра стає важливим чинником, що впливає на ефективність міжсекторальної координації, реалізацію політики та стійкість системи громадського здоров'я до сучасних викликів⁵⁷.

Для сфери громадського здоров'я така взаємодія має особливе значення, оскільки значна частина послуг у сфері профілактики захворювань, психосоціальної підтримки, роботи з вразливими групами населення, гуманітарної допомоги та реагування на надзвичайні ситуації реалізується саме через партнерство держави та громадянського суспільства⁵⁸. У багатьох країнах організації громадянського суспільства забезпечують аутрич-роботу у спільнотах (community outreach), підтримку прихильності до лікування, інформування

⁵⁵ Lopes A. V., Farias J. S. How Can Governance Support Collaborative Innovation in the Public Sector? A Systematic Review of the Literature // *International Review of Administrative Sciences*. 2022. Vol. 88(1). P. 114–122. DOI: 10.1177/0020852319893444

⁵⁶ Mavee S. E. A. The Relevance of Civil Society Participation in Democratic Governance // *Administratio Publica*. 2022. Vol. 30(3). P. 171–180.

⁵⁷ Lopes A. V., Farias J. S. How Can Governance Support Collaborative Innovation in the Public Sector? A Systematic Review of the Literature // *International Review of Administrative Sciences*. 2022. Vol. 88(1). P. 122–130. DOI: 10.1177/0020852319893444.

⁵⁸ Stepanenko V., Hanquinet L. Civil society under wartime conditions in Ukraine: resilience, solidarity and new forms of civic engagement // *European Societies*. 2024. Vol. 26(2). P. 203–222. DOI: 10.1080/14616696.2023.2297453.

населення, супровід людей із соціально значущими захворюваннями та адвокацію доступу до медичних і соціальних послуг⁵⁹.

Особливого значення роль громадянського суспільства набуває в умовах криз та воєнних конфліктів. Війна в Україні продемонструвала високу гнучкість та адаптивність організацій громадянського суспільства у забезпеченні безперервності допомоги населенню, підтримці роботи медичних і соціальних сервісів, реагуванні на гуманітарні потреби та взаємодії з міжнародними партнерами. У багатьох випадках саме організації громадянського суспільства забезпечували оперативне реагування на потреби внутрішньо переміщених осіб, людей із хронічними захворюваннями, осіб, які потребують психосоціальної підтримки, а також вразливих груп населення, що мають обмежений доступ до державних сервісів. Дослідники також наголошують, що в умовах війни громадянське суспільство в Україні стало одним із ключових чинників підтримки суспільної стійкості, мобілізації ресурсів, координації допомоги та посилення взаємодії між державою, територіальними громадами й міжнародними партнерами⁶⁰.

Кризові ситуації та воєнні конфлікти також сприяють трансформації самої системи врядування у сфері громадського здоров'я. У таких умовах організації громадянського суспільства нерідко компенсують інституційні обмеження державних систем, забезпечують оперативність реагування, підтримують безперервність надання послуг та сприяють мобілізації додаткових ресурсів⁶¹. Це особливо характерно для країн Центральної та Східної Європи, де процеси демократичної трансформації, інституційної нестабільності та кризових викликів підвищують значення партнерських моделей врядування та ролі громадянського суспільства у підтримці суспільної стійкості^{62,63}.

⁵⁹ Yatsenko A., Tkeshelashvili I., Hurak I. NGOs' Development in Ukraine and Georgia: Social and Political Dimensions // *Przegląd Europejski*. 2022. No. 1. P. 168–171.

⁶⁰ Stepanenko V., Hanquinet L. Civil society under wartime conditions in Ukraine: resilience, solidarity and new forms of civic engagement // *European Societies*. 2024. Vol. 26(2). P. 203–222. DOI: 10.1080/14616696.2023.2297453.

⁶¹ Gustafsson M., Matveieva O., Wihlborg E. et al. Adaptive Governance Amidst the War: Overcoming Challenges and Strengthening Collaborative Digital Service Provision in Ukraine // *Government Information Quarterly*. 2025. Vol. 42. Article 102056. DOI: 10.1016/j.giq.2025.102056.

⁶² Stepanenko V., Hanquinet L. Civil society under wartime conditions in Ukraine: resilience, solidarity and new forms of civic engagement // *European Societies*. 2024. Vol. 26(2). P. 203–222. DOI: 10.1080/14616696.2023.2297453.

⁶³ Gustafsson M., Matveieva O., Wihlborg E. et al. Adaptive Governance Amidst the War: Overcoming Challenges and Strengthening Collaborative Digital Service Provision in Ukraine // *Government Information Quarterly*. 2025. Vol. 42. Article 102056. DOI: 10.1016/j.giq.2025.102056.

Сучасні підходи до спільного врядування також передбачають перехід від ситуативної взаємодії між державою та громадянським суспільством до моделей інституційного партнерства⁶⁴. Такі моделі можуть включати механізми соціального замовлення, контракування послуг, участі організацій громадянського суспільства у консультативно-дорадчих органах, спільного планування програм громадського здоров'я та координації антикризових заходів⁶⁵⁶⁶. Важливим елементом такої взаємодії є формування механізмів спільної відповідальності за результати політики громадського здоров'я та розвиток довгострокових партнерських відносин між державними інституціями й громадянським суспільством.

Наукові дослідження у сфері спільного врядування свідчать, що його ефективність значною мірою залежить від рівня довіри між учасниками взаємодії, наявності спільних цілей, відкритої комунікації та дієвих механізмів координації⁶⁷. Саме тому розвиток партнерства між державою та громадянським суспільством у сфері громадського здоров'я потребує не лише нормативного забезпечення, а й формування інституційної культури співпраці, прозорості та взаємної відповідальності.

В умовах євроінтеграції та післявоєнного відновлення України роль організацій громадянського суспільства у сфері громадського здоров'я, ймовірно, посилюватиметься. Європейські підходи до врядування дедалі більше орієнтовані на партисипативне врядування, залучення спільнот та багаторівневе врядування, що передбачає активну участь територіальних громад, професійних спільнот і громадянського суспільства у процесах формування політики та реалізації програм громадського здоров'я. У цих умовах громадянське суспільство стає не лише партнером держави у наданні послуг, а й важливим учасником

⁶⁴Yatsenko A., Tkeshelashvili I., Hurak I. NGOs' Development in Ukraine and Georgia: Social and Political Dimensions // *Przegląd Europejski*. 2022. No. 1. P. 168–171.

⁶⁵Ansell C., Gash A. Collaborative governance in theory and practice // *Journal of Public Administration Research and Theory*. 2008. Vol. 18(4). P. 543–571. DOI: 10.1093/jopart/mum032.

⁶⁶Emerson K., Nabatchi T. Collaborative Governance Regimes. Washington, DC : Georgetown University Press, 2015. P. 57–80.

⁶⁷Lopes A. V., Farias J. S. How Can Governance Support Collaborative Innovation in the Public Sector? A Systematic Review of the Literature // *International Review of Administrative Sciences*. 2022. Vol. 88(1). P. 122–130. DOI: 10.1177/0020852319893444

трансформації системи громадського здоров'я та підвищення її стійкості до сучасних викликів⁶⁸⁶⁹.

2. Міжнародні моделі взаємодії держави та громадянського суспільства у сфері громадського здоров'я

Сучасні системи громадського здоров'я дедалі більше формуються як багаторівневі системи врядування, у межах яких ефективність політики залежить не лише від діяльності державних інституцій, а й від рівня координації між різними секторами, залучення громадянського суспільства, спроможності до міжінституційної взаємодії та адаптивності системи до кризових викликів⁷⁰. У цих умовах міжнародний досвід взаємодії держави та громадянського суспільства у сфері громадського здоров'я набуває особливого значення для України з огляду на процеси євроінтеграції, реформування системи охорони здоров'я та необхідність забезпечення стійкості системи громадського здоров'я в умовах війни.

У міжнародній науковій літературі організації громадянського суспільства розглядаються як важливі суб'єкти врядування у сфері громадського здоров'я, які виконують функції надання послуг, мобілізації спільнот, представництва інтересів вразливих груп населення, кризового реагування та підтримки процесів формування політики⁷¹. При цьому різні країни використовують різні моделі взаємодії держави та громадянського суспільства, що залежать від особливостей системи публічного управління, рівня децентралізації, розвитку громадянського суспільства, історичного контексту та характеру кризових викликів.

Для аналізу міжнародного досвіду у межах цього розділу доцільно зосередитися на моделях врядування та міжнародних практиках, релевантних для українського контексту з огляду на:

- розвиток партисипативного врядування (participatory governance) та спільного врядування (collaborative governance);
- практики залучення організацій громадянського суспільства до надання послуг у сфері громадського здоров'я;

⁶⁸ European Commission. EU4Health Programme 2021–2027: A Vision for a Healthier European Union. Brussels, 2021. URL: <https://health.ec.europa.eu> (дата звернення: 22.05.2026).

⁶⁹ Mavee S. E. A. The Relevance of Civil Society Participation in Democratic Governance // *Administratio Publica*. 2022. Vol. 30(3). P. 171–180.

⁷⁰ Emerson K., Nabatchi T. Collaborative Governance Regimes. Washington, DC : Georgetown University Press, 2015. P. 57–80.

⁷¹ Mavee S. E. A. The Relevance of Civil Society Participation in Democratic Governance // *Administratio Publica*. 2022. Vol. 30(3). P. 171–180.

- механізми міжсекторальної взаємодії;
- функціонування систем громадського здоров'я в умовах кризових або постконфліктних викликів;
- процеси євроінтеграції та реформування систем охорони здоров'я⁷²⁷³.

Особливу увагу доцільно приділити підходам, що застосовуються у країнах Центральної та Східної Європи, а також у країнах із досвідом кризового або постконфліктного відновлення, зокрема Польщі, Грузії, Молдови та Боснії і Герцеговині. Аналіз зазначених практик дозволяє не лише дослідити міжнародний досвід взаємодії держави та громадянського суспільства, а й визначити перспективні механізми для подальшої трансформації системи громадського здоров'я України.

Сучасні концепції публічного управління дедалі частіше акцентують увагу на підходах, заснованих на участі громад (community-based governance) та принципах партисипативного врядування (participatory approaches), які передбачають активне залучення спільнот і організацій громадянського суспільства до формування та реалізації політики у сфері громадського здоров'я⁷⁴⁷⁵⁷⁶. Формування таких моделей є відповіддю на ускладнення сучасних суспільних викликів, зокрема пандемій, гуманітарних криз, воєнних конфліктів та зростання соціальної нерівності, що потребують більш гнучких, адаптивних та інклюзивних механізмів врядування.

Врядування, засноване на участі громад, базується на визнанні того, що територіальні громади, локальні спільноти та громадянське суспільство володіють важливими ресурсами для забезпечення ефективності системи громадського здоров'я, зокрема знанням локального контексту, довірою з боку населення, здатністю працювати з вразливими групами та швидко реагувати на кризові ситуації⁷⁷. У таких моделях територіальні громади та локальні спільноти розглядаються не

⁷²Emerson K., Nabatchi T. Collaborative Governance Regimes. Washington, DC : Georgetown University Press, 2015. P. 57–80.

⁷³European Commission. EU4Health Programme 2021–2027: A Vision for a Healthier European Union. Brussels, 2021. URL: <https://health.ec.europa.eu> (дата звернення: 22.05.2026).

⁷⁴Emerson K., Nabatchi T. Collaborative Governance Regimes. Washington, DC : Georgetown University Press, 2015. P. 57–80.

⁷⁵Mavee S. E. A. The Relevance of Civil Society Participation in Democratic Governance // *Administratio Publica*. 2022. Vol. 30(3). P. 171–180.

⁷⁶Lopes A. V., Farias J. S. How Can Governance Support Collaborative Innovation in the Public Sector? A Systematic Review of the Literature // *International Review of Administrative Sciences*. 2022. Vol. 88(1). P. 114–130. DOI: 10.1177/0020852319893444.

⁷⁷ Emerson K., Nabatchi T. Collaborative Governance Regimes. Washington, DC : Georgetown University Press, 2015. P. 57–80.

лише як отримувачі послуг, а як активні учасники процесів врядування, залучені до визначення потреб, планування програм, моніторингу результатів та оцінювання ефективності політики.

Розвиток партисипативних підходів у сфері громадського здоров'я також пов'язаний із трансформацією уявлень про ефективність публічного управління. Сучасні моделі врядування дедалі більше орієнтуються на принципи інклюзивності, прозорості, підзвітності та залучення спільнот⁷⁸. У цих умовах участь громадянського суспільства та локальних спільнот розглядається не лише як інструмент демократичного представництва, а як механізм підвищення ефективності управлінських рішень, формування довіри до системи охорони здоров'я та забезпечення стійкості системи громадського здоров'я до кризових викликів⁷⁹.

Одним із важливих прикладів розвитку врядування, заснованого на участі громад, у сфері громадського здоров'я є досвід Грузії, де організації громадянського суспільства були активно інтегровані у процеси реформування системи охорони здоров'я та реалізації програм профілактики ВІЛ і туберкульозу. Особливістю грузинської моделі стало поєднання державних програм із послугами, заснованими на роботі зі спільнотами (community-based services), орієнтованими на роботу з вразливими групами населення, підтримку прихильності до лікування та аутич-роботу у спільнотах (community outreach). Такий підхід дозволив забезпечити кращу доступність послуг для груп населення, які традиційно мають обмежений доступ до державної системи охорони здоров'я⁸⁰.

Подібні підходи до розвитку партисипативного врядування у сфері громадського здоров'я застосовувалися і в Молдові, де в умовах реформування системи охорони здоров'я та євроінтеграційних процесів посилювалася роль організацій громадянського суспільства у забезпеченні доступу до послуг для вразливих груп населення, реалізації профілактичних програм та взаємодії з локальними спільнотами. Досвід Молдови демонструє важливість поєднання державної координації, міжнародної підтримки та залучення громадянського суспільства для

⁷⁸ Lopes A. V., Farias J. S. How Can Governance Support Collaborative Innovation in the Public Sector? A Systematic Review of the Literature // *International Review of Administrative Sciences*. 2022. Vol. 88(1). P. 122–130. DOI: 10.1177/0020852319893444.

⁷⁹ Mavee S. E. A. The Relevance of Civil Society Participation in Democratic Governance // *Administratio Publica*. 2022. Vol. 30(3). P. 171–180.

⁸⁰ Yatsenko A., Ktshelashvili I., Hurak I. NGOs' Development in Ukraine and Georgia: Social and Political Dimensions // *Przegląd Europejski*. 2022. No. 1. P. 168–171.

розвитку більш адаптивної та людиноорієнтованої системи громадського здоров'я⁸¹.

Важливим елементом грузинського досвіду стало формування партнерських механізмів між державою, міжнародними організаціями та громадянським суспільством, що забезпечували координацію програм громадського здоров'я, обмін даними, спільне планування та залучення територіальних громад і локальних спільнот до процесів ухвалення рішень⁸². У таких умовах організації громадянського суспільства виконували не лише сервісну функцію, а й ставали важливими учасниками процесів врядування та механізмів забезпечення підвітності (accountability) у сфері громадського здоров'я.

Подібні підходи, засновані на участі громад, також використовуються у країнах Центральної та Східної Європи, де організації громадянського суспільства активно залучаються до роботи з вразливими групами населення, кризового реагування та локальних механізмів підтримки населення⁸³. Для таких моделей характерним є поєднання процесів реформування системи охорони здоров'я із розвитком місцевого врядування та посиленням ролі громадянського суспільства у забезпеченні доступу до послуг, кризовому реагуванні та комунікації з населенням і локальними спільнотами.

Важливою особливістю врядування, заснованого на участі громад, є також формування взаємодії, заснованої на довірі (trust-based interaction), між системою охорони здоров'я та населенням. У сучасних кризових умовах рівень довіри до державних інституцій суттєво впливає на ефективність реалізації програм профілактики, вакцинації, лікування та кризового реагування⁸⁴⁸⁵. Саме тому організації громадянського суспільства та локальні спільноти часто відіграють важливу роль у забезпеченні взаємодії між державними системами та населенням, підтримуючи комунікацію, інформування, прихильність до лікування та

⁸¹European Commission. EU4Health Programme 2021–2027: A Vision for a Healthier European Union. Brussels, 2021. URL: <https://health.ec.europa.eu> (дата звернення: 22.05.2026).

⁸²Yatsenko A., Tkeshelashvili I., Hurak I. NGOs' Development in Ukraine and Georgia: Social and Political Dimensions // *Przegląd Europejski*. 2022. No. 1. P. 168–171.

⁸³Mavee S. E. A. The Relevance of Civil Society Participation in Democratic Governance // *Administratio Publica*. 2022. Vol. 30(3). P. 171–191.

⁸⁴Lopes A. V., Farias J. S. How Can Governance Support Collaborative Innovation in the Public Sector? A Systematic Review of the Literature // *International Review of Administrative Sciences*. 2022. Vol. 88(1). P. 122–130. DOI: 10.1177/0020852319893444.

⁸⁵Lopes A. V., Farias J. S. How Can Governance Support Collaborative Innovation in the Public Sector? A Systematic Review of the Literature // *International Review of Administrative Sciences*. 2022. Vol. 88(1). P. 122–130. DOI: 10.1177/0020852319893444.

залучення населення і спільнот до реалізації програм громадського здоров'я.

У сучасному дискурсі врядування партисипативні підходи дедалі більше пов'язуються із концепцією адаптивного врядування (*adaptive governance*), що передбачає здатність системи громадського здоров'я адаптуватися до змін середовища, швидко реагувати на кризові виклики та забезпечувати гнучкість механізмів врядування⁸⁶. У таких умовах врядування, засноване на участі громад, сприяє підвищенню стійкості системи громадського здоров'я, розвитку міжсекторальної взаємодії та формуванню більш інклюзивних моделей публічного управління.

Для України міжнародний досвід врядування, заснованого на участі громад, та партисипативних підходів є особливо актуальним в умовах війни та післявоєнного відновлення. Воєнні виклики актуалізували необхідність розвитку локальних механізмів реагування, посилення ролі громадянського суспільства та формування партнерських моделей взаємодії між державою, громадами та міжнародними організаціями. У цих умовах міжнародні практики залучення спільнот та партисипативного врядування можуть стати важливою основою для подальшої трансформації системи громадського здоров'я України.

У сучасних системах громадського здоров'я дедалі більшого поширення набувають моделі делегованого надання послуг (*delegated service delivery*) та контрактування (*contracting*), що передбачають передачу частини функцій із надання послуг організаціям громадянського суспільства та іншим недержавним акторам⁸⁷. Розвиток таких підходів пов'язаний із трансформацією традиційних моделей державного управління та переходом до моделей врядування, орієнтованих на міжсекторальну взаємодію, гнучкість управлінських рішень та підвищення доступності послуг для населення.

У межах сучасного врядування у сфері громадського здоров'я контрактування розглядається не лише як фінансовий або адміністративний інструмент, а як механізм формування партнерських моделей взаємодії між державою та громадянським суспільством⁸⁸. Такі підходи дозволяють поєднувати інституційну спроможність держави із гнучкістю, адаптивністю та потенціалом організацій громадянського

⁸⁶Lopes A. V., Farias J. S. How Can Governance Support Collaborative Innovation in the Public Sector? A Systematic Review of the Literature // *International Review of Administrative Sciences*. 2022. Vol. 88(1). P. 122–130. DOI: 10.1177/0020852319893444.

⁸⁷Emerson K., Nabatchi T. *Collaborative Governance Regimes*. Washington, DC : Georgetown University Press, 2015. P. 14–38.

⁸⁸Lopes A. V., Farias J. S. How Can Governance Support Collaborative Innovation in the Public Sector? A Systematic Review of the Literature // *International Review of Administrative Sciences*. 2022. Vol. 88(1). P. 122–130. DOI: 10.1177/0020852319893444

суспільства, заснованим на роботі зі спільнотами, особливо у сфері підтримки вразливих груп населення.

Одним із ключових чинників розвитку делегованого надання послуг у сфері громадського здоров'я стала необхідність забезпечення доступу до послуг для груп населення, які часто мають обмежену взаємодію із традиційними державними сервісами. Йдеться насамперед про програми профілактики ВІЛ, туберкульозу, підтримки психічного здоров'я, роботи з внутрішньо переміщеними особами, людьми, які перебувають у складних життєвих обставинах, та іншими соціально вразливими групами⁸⁹. У таких умовах організації громадянського суспільства часто мають вищий рівень довіри з боку цільових груп, кращу обізнаність із локальним контекстом та більшу спроможність до гнучкого реагування.

У міжнародній практиці механізми контракування та делегованого надання послуг активно використовуються у країнах Центральної та Східної Європи, де процеси реформування систем охорони здоров'я супроводжувалися розвитком партисипативного врядування та посиленням ролі громадянського суспільства⁹⁰. Зокрема, у Грузії організації громадянського суспільства були інтегровані у реалізацію програм профілактики ВІЛ та туберкульозу через механізми фінансування послуг, заснованих на роботі зі спільнотами (community-based services), підтримки прихильності до лікування та аутич-роботи серед ключових спільнот (community outreach)⁹¹. Така модель дозволила поєднати державне фінансування із підходами, орієнтованими на роботу зі спільнотами, та забезпечити більш ефективне охоплення вразливих груп населення.

Подібні механізми поступово розвиваються і в інших країнах регіону, де громадянське суспільство дедалі активніше залучається до надання соціальних і медичних послуг на локальному рівні. Для таких моделей характерним є поєднання багаторівневого врядування, міжсекторальної координації та розвитку локальних механізмів взаємодії між органами влади, медичними установами, територіальними громадами та громадянським суспільством⁹².

⁸⁹Stepanenko V., Hanquinet L. Civil society under wartime conditions in Ukraine: resilience, solidarity and new forms of civic engagement // *European Societies*. 2024. Vol. 26(2). P. 203–222. DOI: 10.1080/14616696.2023.2297453.

⁹⁰Гурочкіна В. В., Слободянюк Н. О. Механізми реалізації державної політики охорони здоров'я України в умовах європейської інтеграції // *Київський економічний науковий журнал*. 2025. № 10. С. 141–145. DOI: 10.32782/2786-765X/2025-10-18.

⁹¹Yatsenko A., Tkeshelashvili I., Hurak I. NGOs' Development in Ukraine and Georgia: Social and Political Dimensions // *Przegląd Europejski*. 2022. No. 1. P. 168–171.

⁹²Mavee S. E. A. The Relevance of Civil Society Participation in Democratic Governance // *Administratio Publica*. 2022. Vol. 30(3). P. 171–180.

Важливою особливістю делегованого надання послуг у сфері громадського здоров'я є зміна самої логіки взаємодії між державою та недержавними акторами. Якщо у традиційних моделях громадянське суспільство розглядалося переважно як виконавець окремих завдань, то сучасні підходи до врядування дедалі більше орієнтовані на спільне вироблення та реалізацію політики (co-production)⁹³. У таких умовах організації громадянського суспільства беруть участь не лише у наданні послуг, а й у процесах планування програм, оцінювання потреб населення, моніторингу результатів та формування рекомендацій щодо вдосконалення системи громадського здоров'я.

Разом із тим механізми контракування у сфері громадського здоров'я супроводжуються низкою викликів. Серед основних проблем міжнародні дослідники виокремлюють ризики надмірної бюрократизації, нерівності доступу до фінансування для різних організацій, залежності громадянського суспільства від донорського фінансування, а також складності координації між різними учасниками процесів врядування⁹⁴. У кризових умовах ці виклики можуть посилюватися через нестабільність фінансування, перевантаження системи охорони здоров'я та необхідність швидкого реагування на нові гуманітарні потреби.

Для України розвиток моделей делегованого надання послуг та контракування набуває особливого значення в умовах війни та післявоєнного відновлення. Воєнні виклики актуалізували потребу у більш гнучких механізмах врядування, здатних забезпечувати безперервність надання послуг, швидке реагування на потреби населення та ефективну координацію між державою, міжнародними партнерами та громадянським суспільством. У цих умовах міжнародний досвід контракування послуг, заснованих на роботі зі спільнотами (community-based contracting), та партисипативного врядування може стати важливою основою для подальшого розвитку системи громадського здоров'я України^{95,96}.

⁹³Lopes A. V., Farias J. S. How Can Governance Support Collaborative Innovation in the Public Sector? A Systematic Review of the Literature // *International Review of Administrative Sciences*. 2022. Vol. 88(1). P. 114–130. DOI: 10.1177/0020852319893444.

⁹⁴Mavee S. E. A. The Relevance of Civil Society Participation in Democratic Governance // *Administratio Publica*. 2022. Vol. 30(3). P. 171–180.

⁹⁵ Emerson K., Nabatchi T. *Collaborative Governance Regimes*. Washington, DC : Georgetown University Press, 2015. P. 57–80.

⁹⁶Mavee S. E. A. The Relevance of Civil Society Participation in Democratic Governance // *Administratio Publica*. 2022. Vol. 30(3). P. 171–180.

ВИСНОВКИ

Сучасна трансформація систем громадського здоров'я відображає загальну зміну підходів до публічного управління в умовах глобальних криз, воєнних конфліктів, гуманітарних викликів та євроінтеграційних процесів. Проведений аналіз засвідчив, що традиційні ієрархічні моделі управління у сфері охорони здоров'я поступово трансформуються у моделі врядування, засновані на міжсекторальній взаємодії, спільному врядуванні, партисипативних підходах та багаторівневій координації^{97,98}. Водночас ефективність сучасної системи громадського здоров'я визначається не лише рівнем залучення громадянського суспільства, а й спроможністю держави забезпечувати координацію, стратегічне управління, ресурсне забезпечення та підтримання функціонування базових елементів системи охорони здоров'я в умовах кризових викликів.

У роботі встановлено, що організації громадянського суспільства у сучасних системах врядування у сфері громадського здоров'я трансформуються від виконавців окремих соціальних або гуманітарних програм до повноцінних учасників процесів формування політики, кризового реагування, залучення спільнот, забезпечення доступу до послуг та представництва інтересів вразливих груп населення⁹⁹. У сучасних моделях врядування громадянське суспільство дедалі більше розглядається як важливий елемент інституційної стійкості системи громадського здоров'я, здатний підтримувати адаптивність механізмів врядування та безперервність функціонування системи в умовах криз¹⁰⁰.

Аналіз міжнародного досвіду засвідчив, що врядування, засноване на участі громад, та партисипативні підходи є важливими складовими сучасних моделей врядування у сфері громадського здоров'я¹⁰¹. Практики Грузії, Польщі, Молдови та інших країн Центральної та Східної Європи демонструють, що залучення організацій громадянського суспільства до процесів надання послуг, роботи зі спільнотами, підтримки вразливих груп населення та локального

⁹⁷Emerson K., Nabatchi T. Collaborative Governance Regimes. Washington, DC : Georgetown University Press, 2015. P. 57–80.

⁹⁸Mavee S. E. A. The Relevance of Civil Society Participation in Democratic Governance // *Administratio Publica*. 2022. Vol. 30(3). P. 171–191.

⁹⁹Lopes A. V., Farias J. S. How Can Governance Support Collaborative Innovation in the Public Sector? A Systematic Review of the Literature // *International Review of Administrative Sciences*. 2022. Vol. 88(1). P. 122–130. DOI: 10.1177/0020852319893444.

¹⁰⁰Mavee S. E. A. The Relevance of Civil Society Participation in Democratic Governance // *Administratio Publica*. 2022. Vol. 30(3). P. 171–180.

¹⁰¹Lopes A. V., Farias J. S. How Can Governance Support Collaborative Innovation in the Public Sector? A Systematic Review of the Literature // *International Review of Administrative Sciences*. 2022. Vol. 88(1). P. 122–130. DOI: 10.1177/0020852319893444.

реагування сприяє підвищенню доступності послуг, формуванню довіри до системи охорони здоров'я та розвитку стійкості громад¹⁰²¹⁰³. При цьому результативність таких моделей визначається рівнем координації між учасниками взаємодії, ефективністю механізмів спільного планування та інституційною спроможністю забезпечувати розвиток партисипативного врядування¹⁰⁴.

У роботі також встановлено, що моделі делегованого надання послуг та контрактування стають важливими інструментами сучасного врядування у сфері громадського здоров'я¹⁰⁵¹⁰⁶¹⁰⁷. Міжнародні практики свідчать, що інтеграція організацій громадянського суспільства у системи надання медичних і соціальних послуг дозволяє підвищити гнучкість механізмів взаємодії, забезпечити кращий доступ до сервісів для вразливих груп населення та підвищити адаптивність системи громадського здоров'я до кризових ситуацій¹⁰⁸¹⁰⁹. Разом із тим ефективність таких моделей потребує розвитку прозорих механізмів координації, фінансування, підвітності та спільної відповідальності між державними й недержавними акторами.

Окрему увагу в роботі приділено трансформації моделей врядування в умовах криз та воєнних конфліктів. Встановлено, що сучасні гуманітарні та безпекові виклики суттєво підвищують значення адаптивного врядування та підходів, орієнтованих на забезпечення

¹⁰²European Commission. EU4Health Programme 2021–2027: A Vision for a Healthier European Union. Brussels, 2021. URL: <https://health.ec.europa.eu> (дата звернення: 22.05.2026).

¹⁰³Stepanenko V., Hanquinet L. Civil society under wartime conditions in Ukraine: resilience, solidarity and new forms of civic engagement // *European Societies*. 2024. Vol. 26(2). P. 203–222. DOI: 10.1080/14616696.2023.2297453.

¹⁰⁴ Emerson K., Nabatchi T. *Collaborative Governance Regimes*. Washington, DC : Georgetown University Press, 2015. P. 57–80.

¹⁰⁵Yatsenko A., Tkeshelashvili I., Hurak I. NGOs' Development in Ukraine and Georgia: Social and Political Dimensions // *Przegląd Europejski*. 2022. No. 1. P. 168–171.

¹⁰⁶Гурочкіна В. В., Слободянюк Н. О. Механізми реалізації державної політики охорони здоров'я України в умовах європейської інтеграції // *Київський економічний науковий журнал*. 2025. № 10. С. 141–145. DOI: 10.32782/2786-765X/2025-10-18.

¹⁰⁷Lopes A. V., Farias J. S. How Can Governance Support Collaborative Innovation in the Public Sector? A Systematic Review of the Literature // *International Review of Administrative Sciences*. 2022. Vol. 88(1). P. 122–130. DOI: 10.1177/0020852319893444.

¹⁰⁸Stepanenko V., Hanquinet L. Civil society under wartime conditions in Ukraine: resilience, solidarity and new forms of civic engagement // *European Societies*. 2024. Vol. 26(2). P. 203–222. DOI: 10.1080/14616696.2023.2297453.

¹⁰⁹Mavee S. E. A. The Relevance of Civil Society Participation in Democratic Governance // *Administratio Publica*. 2022. Vol. 30(3). P. 171–180.

стійкості системи громадського здоров'я¹¹⁰¹¹¹. Війна в Україні продемонструвала критичну важливість спільного врядування, багаторівневої координації та взаємодії, заснованої на довірі між державою, територіальними громадами, міжнародними організаціями та громадянським суспільством у забезпеченні безперервності медичних і соціальних послуг, кризового реагування та підтримки населення¹¹²¹¹³.

Для України особливого значення набуває розвиток локальної спроможності територіальних громад, механізмів делегованого надання послуг, адаптивних підходів до врядування та систем координації, здатних забезпечувати ефективне реагування на кризові виклики й підтримувати стійкість системи громадського здоров'я в умовах післявоєнного відновлення.

Євроінтеграційні процеси створюють додаткові можливості для імплементації сучасних підходів до врядування у сфері громадського здоров'я України¹¹⁴. У сучасному європейському дискурсі дедалі більшого значення набувають людиноорієнтовані підходи, спільне врядування та взаємодія багатьох акторів, що передбачають активне залучення громадянського суспільства до формування й реалізації політики громадського здоров'я¹¹⁵. За таких умов розвиток партнерських моделей взаємодії між державою, територіальними громадами, громадянським суспільством та міжнародними партнерами може стати важливою основою для формування більш стійкої, людиноорієнтованої та адаптивної системи громадського здоров'я України.

¹¹⁰Gustafsson M., Matveieva O., Wihlborg E. et al. Adaptive Governance Amidst the War: Overcoming Challenges and Strengthening Collaborative Digital Service Provision in Ukraine // *Government Information Quarterly*. 2025. Vol. 42. Article 102056. DOI: 10.1016/j.giq.2025.102056.

¹¹¹Chorna Y., Lukash I.-G., Kalancha Y. et al. Perspectives on Multisectoral Accountability Framework to End Tuberculosis in the Eastern Europe and Central Asia Region: A Mixed-Methods Study // *BMC Global and Public Health*. 2025. Vol. 3. Article 20. DOI: 10.1186/s44263-025-00136-y.

¹¹²World Health Organization. Health systems resilience toolkit: a WHO global public health good to support building and strengthening of sustainable health systems resilience in countries with various contexts. Geneva, 2022. URL: <https://www.who.int/publications/item/9789240048751> (дата звернення: 22.05.2026).

¹¹³Lopes A. V., Farias J. S. How Can Governance Support Collaborative Innovation in the Public Sector? A Systematic Review of the Literature // *International Review of Administrative Sciences*. 2022. Vol. 88(1). P. 122–130. DOI: 10.1177/0020852319893444.

¹¹⁴Гурочкіна В. В., Слободянюк Н. О. Механізми реалізації державної політики охорони здоров'я України в умовах європейської інтеграції // *Київський економічний науковий журнал*. 2025. № 10. С. 141–145. DOI: 10.32782/2786-765X/2025-10-18.

¹¹⁵European Commission. EU4Health Programme 2021–2027: A Vision for a Healthier European Union. Brussels, 2021. URL: <https://health.ec.europa.eu> (дата звернення: 22.05.2026).

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено трансформацію моделей взаємодії держави та громадянського суспільства у сфері громадського здоров'я в умовах війни та євроінтеграційних процесів в Україні. Проаналізовано сучасні підходи до врядування, засновані на міжсекторальній взаємодії, спільному врядуванні та партисипативних підходах. Визначено роль організацій громадянського суспільства у забезпеченні доступу до послуг, кризовому реагуванні та підтримці вразливих груп населення. Досліджено міжнародні практики взаємодії держави та громадянського суспільства у країнах Центральної та Східної Європи, зокрема моделі врядування, засновані на участі громад, механізми делегованого надання послуг та контракування. Встановлено, що сучасні моделі врядування у сфері громадського здоров'я передбачають посилення ролі громадянського суспільства у процесах формування та реалізації політики, координації кризового реагування та забезпечення безперервності послуг. Обґрунтовано, що в умовах війни та післявоєнного відновлення особливого значення набувають адаптивні підходи до врядування, міжсекторальна координація та розвиток локальної спроможності територіальних громад. Зроблено висновок, що розвиток партнерських моделей взаємодії між державою, громадянським суспільством та міжнародними партнерами може стати важливою основою для формування більш стійкої та адаптивної системи громадського здоров'я України.

Література

1. World Health Organization Regional Office for Europe. Public health services and public health functions within the health system. Copenhagen, 2018. URL: <https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/398d7efa-cd89-4724-9784-f59743f38a8d/content>
2. World Health Organization Regional Office for Europe. Essential Public Health Operations. Copenhagen, 2022. URL: <https://iris.who.int/handle/10665/352705>
3. Webster P., Neal K. War and public health. *Journal of Public Health (Oxford)*. 2022. Vol. 44(2). P. 215–216. DOI: 10.1093/pubmed/fdac036.
4. World Health Organization. Health systems resilience toolkit: a WHO global public health good to support building and strengthening of sustainable health systems resilience in countries with various contexts. Geneva, 2022. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240048751>
5. Zaliska O., Oleshchuk O., Forman R. et al. Health impacts of the Russian invasion in Ukraine: need for global health action. *The Lancet*. 2022. Vol. 399. P. 1450–1452. DOI: 10.1016/S0140-6736(22)00734-8.

6. Hafiz O., Sun S., Yin X. et al. Examining the use and application of the WHO integrated people-centred health services framework in research globally: a systematic scoping review. *International Journal of Integrated Care*. 2024. Vol. 24(2). DOI: 10.5334/ijic.7611. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC11049668/>
7. Про систему громадського здоров'я : Закон України від 06.09.2022 № 2573-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text>
8. Safi M., Bertram M. L., Gulis G. Assessing delivery of selected public health operations via Essential Public Health Operation Framework. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2020. Vol. 17(17). Article 6435. DOI: 10.3390/ijerph17176435.
9. Ansell C., Gash A. Collaborative governance in theory and practice. *Journal of Public Administration Research and Theory*. 2008. Vol. 18(4). P. 543–571. DOI: 10.1093/jopart/mum032.
10. Yatsenko A., Tkeshelashvili I., Hurak I. NGOs' Development in Ukraine and Georgia: Social and Political Dimensions // *Przegląd Europejski*. 2022. No. 1. P. 161–176. DOI: 10.31338/1641-2478pe.1.22.11.
11. Stepanenko V., Hanquinet L. Civil society under wartime conditions in Ukraine: resilience, solidarity and new forms of civic engagement. *European Societies*. 2024. Vol. 26(2). P. 203–222. DOI: 10.1080/14616696.2023.2297453.
12. Emerson K., Nabatchi T. *Collaborative Governance Regimes*. Washington, DC : Georgetown University Press, 2015. 273 p.
13. Гурочкіна В. В., Слободянюк Н. О. Механізми реалізації державної політики охорони здоров'я України в умовах європейської інтеграції // *Київський економічний науковий журнал*. 2025. № 10. С. 141–145. DOI: 10.32782/2786-765X/2025-10-18. URL: <https://journals.kyumu.kyiv.ua/index.php/economy/article/view/285/278>
14. Мацик В. Публічна політика охорони громадського здоров'я України в умовах євроінтеграційних викликів // *Вісник Хмельницького національного університету*. Серія: Економічні науки. 2023. № 2. С. 357–362. DOI: 10.31891/2307-5740-2023-316-2-56.
15. European Commission. *EU4Health Programme 2021–2027: A vision for a healthier European Union*. Brussels, 2021. URL: <https://health.ec.europa.eu>
16. Mavee S. E. A. The relevance of civil society participation in democratic governance. *Administratio Publica*. 2022. Vol. 30(3). P. 171–191. URL: https://journals.co.za/doi/full/10.10520/ejc-adminpub_v30_n3_a11
17. Lopes A. V., Farias J. S. How can governance support collaborative innovation in the public sector? A systematic review of the literature.

International Review of Administrative Sciences. 2022. Vol. 88(1). P. 114–130. DOI: 10.1177/0020852319893444.

18. Gustafsson M., Matveieva O., Wihlborg E. et al. Adaptive governance amidst the war: overcoming challenges and strengthening collaborative digital service provision in Ukraine. *Government Information Quarterly*. 2025. Vol. 42. Article 102056. DOI: 10.1016/j.giq.2025.102056.

19. Chorna Y., Lukash I.-G., Kalancha Y. et al. Perspectives on multisectoral accountability framework to end tuberculosis in the Eastern Europe and Central Asia region: a mixed-methods study. *BMC Global and Public Health*. 2025. Vol. 3. Article 20. DOI: 10.1186/s44263-025-00136-y.

Information about the author:

Kuvshynova Yevheniia Valentynivna,

PhD Student in Public Administration and Governance
Andriy Meleshevych Doctoral School of Public Governance

National University of Kyiv-Mohyla Academy
2, Hryhorii Skovoroda Str., Kyiv, 04070, Ukraine

Executive Director of Convictus Ukraine

ORCID: 0000-0001-5519-6328